

RECENZE

Beran Karel – Čech Petr – Dvořák Bohumil – Elischer David – Hrádek Jiří – Janeček Václav – Kühn Zdeněk – Ondřejek Pavel. Artificial Legal Entities: Essays on Legal Agency and Liability. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 267 s.

Na počátku tohoto roku vyšla pod názvem *Artificial Legal Entities: Essays on Legal Agency and Liability* publikace kolektivu autorů z pražské právnické fakulty, která je jedním z výsledků jejich výzkumného projektu zaměřeného na problematiku jednání právnických osob. Tato kolektivní monografie je „sesterskou“ prací k dříve publikovanému dílu *Právní jednání a odpovědnost právnických osob po rekodifikaci českého soukromého práva*. Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že jde o pouhý anglický překlad česky psané monografie. Podíváme-li se totiž do předmluv jednotlivých děl, kladou si velmi podobné otázky: Jak právnická osoba jedná? Kdo a v jakém rozsahu může právnickou osobu zastupovat? Jakým způsobem může být právnická osoba odpovědná a jaký je rozsah její odpovědnosti? Předmluva recenzované monografie však vysvětluje, v čem se od českého sourozence liší. Slibuje totiž nejen hledání odpovědí na uvedené otázky, ale snahu přispět k širší debatě o tématu právního jednání právnických osob v mezinárodní vědecké komunitě. Tím je pak dán i rozdíl v okruhu cílových čtenářů. Tato publikace je tedy primárně určena nikoliv českým, ale zahraničním čtenářům, kterým by měla nabídnout nové podněty z právního řádu, o kterém se v evropském diskurzu příliš často nehovoří.

Publikace se běžným kolektivním monografiím vymyká šíří odborností autorského kolektivu. Ačkoliv se může zdát, že jde o vesměs soukromoprávní téma, nalezneme v publikaci příspěvky, které neřeší jen hmotněprávní stránku, ovšem zabývají se postavením právnických osob a jejich jednáním i v rámci procesních předpisů či z pohledu správního a ústavního práva. Je tak sestavena z kapitol, které by měla spojovat otázka právního jednání a odpovědnosti právnických osob napříč různými odvětvími práva, což do jisté míry omezuje prostor pro hloubku pojednání v jednotlivých oblastech. Lze ji tak spíše považovat za publikaci přehledovou, kdy by zahraničním čtenářům měly být prezentovány základní otázky či vybrané problémy příslušné oblasti. To samo o sobě není ovšem ničím negativním, zejména při vědomí cílové skupiny čtenářů. Místy se však snaží o „učebnicovou“ prezentaci nevyvratitelných pravd a ne vždy odkazuje na relevantní literaturu. Přitom právě odkazy na zdroje v případě takto přehledové publikace, vydané s cílem uvést cizí čtenáře do problematiky českého práva a nabídnout jim podněty k jejich další vědecké práci, mohou mít zásadní význam a přínos.

Prvá kapitola z pera vedoucího autorského kolektivu, *Karla Berana*, se ptá, jaké jsou společné prvky a účinky právního jednání a odpovědnosti právnických osob. A již v ní se ovšem objevují první dva problémy publikace. Prvému z nich se však autoři mohou vyhnout jen s obtížemi, pokud vůbec. Každému právnímu řádu je totiž vlastní terminologie, která je buď přeložitelná s omezeními a bez přesně odpovídajícího významu, či spíše není přeložitelná vůbec a pouze hledáme v právním řádu, který daný jazyk užívá, koncept obdobný.

Problém druhý pak čtenáře může místy dostat i do jistého stavu zmatenosti. Autor sice uvádí základní pojmy jako je právní jednání, odpovědnost a právnická osoba, a ty se (velmi omezeně) snaží vysvětlit v kontextu českého práva. V poznámkovém aparátu tohoto

úvodu však nelze nalézt jedinou tuzemskou publikaci. Autor tak odkazuje na literaturu převážně německou, popřípadě anglickou, americkou a ruskou, aby následně formuloval definice a koncepty právního jednání v českém právním řádu. Jednotlivé charakteristiky a definice však z jím citované literatury zcela jistě nevycházejí (čímž nezpochybňují možný diskurz napříč právními řády o společných otázkách této problematiky). Ačkoliv tedy chápu záměr autora první kapitoly poskytnout úvod do problematiky a také představit další kapitoly, nepovažuji za vhodné prezentovat nejzákladnější otázky bez odkazu na tuzemskou literaturu. Zcela jistě lze namítnout, že pro zahraničního čtenáře nemusí mít tuzemská literatura (z důvodu jazykové bariéry) dostatečný přínos. Taková reakce však nemá své opodstatnění, co se týče požadavku na citování předkládaných informací. Dále pak i pro zahraničního čtenáře může být česká literatura přínosná, ať už tím, že si může opatřit překlad relevantních pasáží citované publikace, nebo se alespoň dostane ke jménu autora, což ho může navést na jeho cizojazyčné publikace. Vysvětlení jednotlivých pojmů je pak spíše skromné, což se při mnohdy velmi propracovaném a podrobném pojetí dílčích problémů v dalších kapitolách jeví jako nedostatečné. Obsáhlejší úvod do problematiky by tak publikaci zcela jistě slušel. Samotná první kapitola tak vlastně není úvodem do problematiky, ale spíše pokračováním předmluvy.

Lehce podrobnější rozbor základních pojmů tak lze nalézt až v kapitole druhé, která by se však dle svého názvu již měla věnovat tomu, které entity mohou právně jednat. Mimo jiné nabízí exkurz do právní teorie a historického pozadí právního jednání a způsobilosti právně jednat. Objevují se tak subkapitoly, které však ne vždy mají reálný přínos pro porozumění dané problematice, případně nemají takový význam, aby bylo vhodné je s ohledem na rozsah kapitoly zařadit. Jde například o tři strany textu o otroctví ve starověkém Římě, přičemž na tomto autor vyvozuje možnost realizovat skrze právní jednání nejen své zájmy, ale i zájmy někoho dalšího (tj. právně jednat jako zástupce). Ačkoliv tedy jednotlivé texty lze považovat za podnětné, chybí jim vzájemná provázanost a zejména vyústění ve společný závěr nebo alespoň jejich propojení v kompaktní celek. Dílo tak ani v druhé kapitole nenabízí hlubší rozbor základních pojmů a ani odkazy na relevantní literaturu k těmto pojmům – vystačí si s opakovanou citací *Teorie práva* od kolektivu *Boguszak, Čapek, Gerloch*. Omezí se tedy na základní teoretické vymezení pojmů bez toho, aby například bylo uvedeno, zda a jak se takové vymezení promítá v rozhodovací praxi soudů nebo zda je právní vědou dále diskutováno.

Dle struktury práce by první dvě kapitoly, případně alespoň kapitola druhá, měly ústít do kapitoly třetí (všechny tři pak mají i stejného autora). Ta se věnuje způsobilosti právnických osob právně jednat. Ačkoliv je cítit, že právě ve třetí kapitole se koncentruje autorův zájem, postrádá návaznost na předcházející kapitoly, jak by čtenář z jejich koncipování očekával a jak se mu v první kapitole slibuje (s. 4). První dvě kapitoly totiž poskytly příliš povrchní úvod na to, aby autor ve třetí kapitole řešil již celkem specializovanou problematiku (ačkoliv i zde postrádám obsáhlejší poznámkový aparát s odkazy na tuzemskou časopiseckou literaturu).

Čtvrtá kapitola (autorem je *Pavel Ondřejek*) se věnuje právnickým osobám jako nositelům základních práv. Představuje tak odbočku z hlavního tématu knihy. Lze v ní ocenit srozumitelnost, se kterou je napsána a obsáhlý poznámkový aparát s českou i zahraniční literaturou, včetně odkazů na relevantní judikaturu Ústavního soudu. Tento text by se ovšem hodil do publikace zcela jiné. K samotnému tématu totiž žádné myšlenky přímo neprezentuje a ani se o návaznost nesnaží ve svém shrnutí.

K tématu publikace se tak vrací kapitola pátá, kterou bych značil za jádro celého díla. Věnuje se jednání právnické osoby podle soukromého hmotného práva (autorem je *Petr*

Čech). Jde o nejdelší stať díla (39 stran textu), přičemž pro čtenáře (zejména cizí) ji lze považovat za nejpřínosnější k tématu právního jednání. Jde totiž o kvalitní text shrnující komentářovou i časopiseckou literaturu a judikaturu k otázce jednání statutárního orgánu za právnickou osobu (a k tomu, zda jde o zastoupení zákonné, smluvní nebo *sui generis*). Lze také ocenit subkapitoly s „komentářem“ k vybraným základním ustanovením o zastoupení (§ 436, § 437 a § 440 o. z.). Ačkoliv tedy například s autorem osobně nesouhlasím v tom, že zastoupení členem statutárního orgánu je zastoupením *sui generis*, prezentuje autor opoziční názory, uvádí k nim množství zdrojů a snaží se s nimi vypořádat. To lze s ohledem na přehledovost publikace a její zaměření kvitovat.

Následující šestá kapitola se zabývá právním jednáním (nejen právnických) osob v procesním právu (autor *Bohumil Dvořák*), přičemž je zde řešeno výhradně jednání v civilním procesu (byť jsou od něj odvozeny i některé další procesní předpisy). Vhodně navazuje na kapitolu pátou a doplňuje ji upozorněním na dualismus právního jednání dle hmotného práva a dle procesního práva.

Sedmá až jedenáctá kapitola opouští téma právního jednání a věnuje se odpovědnosti právnických osob. Kapitola sedmá (autorem je *Karel Beran*) tak představuje stručný úvod do problematiky odpovědnosti právnických osob. Jeví se však poněkud zbytečná. Ve dvou subkapitolách se totiž věnuje nejdříve subjektivní a následně objektivní odpovědnosti, aby každému z těchto témat byla následně věnována samostatná kapitola (kapitoly osm a devět). Přitom by si publikace jistě zasloužila hlubší pojednání o odpovědnosti jako takové (a to tím spíše, když autor desáté kapitoly – *Václav Janeček* – publikoval obsáhlou monografii *Kritika právní odpovědnosti*, v níž se věnuje teoretickým základům odpovědnosti).

Jako velice zajímavá se z této sekce jeví kapitola desátá, která se věnuje odpovědnosti právnické osoby za jiného. Nabízí komparatistický a filozofický pohled na problematiku našemu právnímu řádu spíše cizí. Lze zde pak velice ocenit uvádění českých termínů v závorce, což se jeví jako velice vhodné právě v situaci, kdy nejsme schopni nalézt přesně odpovídající pojem v cizím jazyce (navíc autor místy operuje i s německými pojmy).

Na knize *Artificial Legal Entities: Essays on Legal Agency and Liability* lze ocenit snahu podnítit zájem zahraničních čtenářů o problémy českého práva. Lze tak v tomto kontextu uvítat, že jde o publikaci spíše přehledovou, která v hlavních částech neprezentuje jen názory autora, ale upozorňuje na možné rozdílné přístupy k příslušným problémům. Ačkoliv se tedy nepouští do velkých diskusí, má potenciál podnítit zájem o české právo u zahraničních čtenářů nebo jim alespoň poskytnout možné podněty k další práci. Na straně druhé si nelze nevšimnout jisté roztržitosti, která je nejspíše i dána tím, že jde o kolektivní monografii. Kapitoly, které by na sebe měly navazovat (neboť se to u vědecké monografie na rozdíl od sborníku předpokládá), tak nespějí ke společnému vyústění a nejsou spojeny v kompaktní celek. Publikace také postrádá opravdu kvalitní a důkladný úvod k základním pojmům a spíše se věnuje problematice čistě v kontextu právnických osob. Nedomnívám se však, že si takovýto skok ke konkrétnímu publikace určená zahraničním čtenářům neznalým českého práva může dovolit. Byl-li tedy kolektiv autorů veden právním teoretikem, dalo se očekávat, že buď ostatním autorům v díle připraví kvalitní teoretickou půdu, nebo naopak na podkladě jejich dílčích závěrů představí zastřešující teoretické pojednání. Nic takového se však bohužel nestalo.

Ondřej Málek*

* Mgr. Ondřej Málek, Právnická fakulta Masarykovy univerzity. E-mail: ondrej.malek@mail.muni.cz.